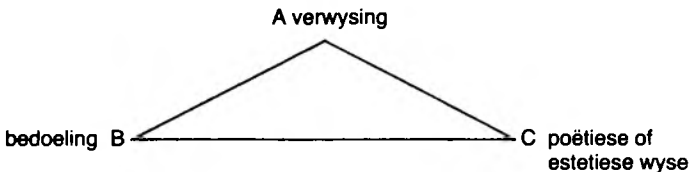

Die Bruikbaarheid van Aktante-analise vir die Eksegese van Sinoptiese Tekste

A G v AARDE

1 Voorwoord

In die hedendaagse debat oor die eksegetiese metodeleer word daar hoofsaaklik 'n onderskeid gemaak tussen wat genoem word *Historiese eksegese* en *Teksimmanente eksegese*. Met eersgenoemde word breedweg die histories-kritiese benadering bedoel. In sommige teologiese kringe geld dit nog as die enigste eksegetiese metode en word dit met heuristiese pretensies toegepas. James Barr¹, onder andere, toon egter aan dat die Bybel meel-dimensioneel bestudeer kan word. Hy illustreer dit aan die hand van 'n driehoekmodel:

Hoek A is die studie van entiteite waarna die Bybel *verwys*. Dit is naamlik teologiese entiteite soos God, die hemel, ensovoorts, en historiese entiteite soos die kronieke van bepaalde individue, of groepe. Hoek B is die studie van die intensies van die outeurs. Die sienswyses en bedoelinge van die outeurs is daarom die objek van die ondersoek. Vrae soos Wat? Wanneer! en Waarom? is hier van belang. Volgens R C Tannehill² sal dit die sogenaamde "informatiewe" of "denotatiewe" aspekte van 'n teks wees. Die "informatiewe" is gerig op die oordrag van gegewenhede soos dogmata, bepaalde gebeure, mense en situasies. Hoek C is die studie van simbole in die teks self. Dit is 'n teksimmanente benadering wat nie geïnteresseerd is in die teks se oorsprong, tradisie of wording nie. Die Bybel word as 'n literêre werk bestudeer volgens die norme van die algemene taal- en literatuurwetenskap. Die ondersoek is dus literêr-poëties of -esteties gerig en nie op die "informatiewe" aspekte van die teks nie. In 'n literêre benadering word gevra na die strukturele samehang van 'n Bybelboek as geheel en dan na die funksie van elke deel in die geheel.

Voordat James Barr sy driehoek in 1973 gemoduleer het, het daar 'n voorgeskiedenis in die wêreld van die eksegetiese arbeid afge-

speel. Dit is bekend dat wat die evangelienavorsing betref, daar lankal reeds van die negentiende eeuse historiese kroniek-benadering afgestap is, sowel as van die Dibeliussse en Bultmannse vorm-kritiek van die begin-twintigste eeu. Hierdie klemverskuiwing is deur die verskyning van W Marzen³ se boek *Der Evangelist Markus. Studien zur Redaktionsgeschichte des Evangeliums* in 1956 aan die gang gesit. Die historiese kritiek ten opsigte van die evangelies is gereduseer tot 'n *redaktionsgeschichtliche* ondersoek. Dit is 'n eksegetiese metode wat gekruisstut word deur die resultate van die *Gattungsforschung* en veral dié van die *Quellenforschung* en *Traditionsgeschichte*.⁴ Teoreties is dit 'n heel eenvoudige benadering. Dit is nie soseer geïnteresseerd in die pre-literêre stadium van die evangeliese materiaal nie, maar wel in die eindproduk: die evangelie as geheel. Deur te let op die redaksioneel-interpreterende verwerking van die bronne wat 'n evangelis by die opstel van sy evangelie gebruik het, word die intensie van die evangelis-redaktor afgelees. (Hoek B van bogenoemde driehoekmodel.) Daar word dus 'n skeiding tussen die tradisiestof en die redaksiestof in 'n evangelie gemaak. Hierdie redaksie-plus of redaksie-minus dui die intensie van die evangelis-redaktor aan. In die afgelope tyd het verskeie navorsers egter hulle onbehae in die *Redaktionsgeschichte* as eksegetiese metode begin bekend maak.⁵ Die oorsprong van die onbehae is hoofsaaklik geleë in die frustrasie dat sy resultate spekulatief van aard is, omdat daar nie met vaste gegewens gewerk word nie. Indien daar van 'n twee-bronne-Sinoptiese-hipotese uitgegaan word, is die toepassing van die *Redaktionsgeschichte* ten opsigte van die Matteus- en Lukasevangelie (skynbaar) redelik eenvoudig. By die Markusevangelie (en dit geld ook vir die Johannesevangelie en die Handeling van die apostels) is die saak egter heeltemal anders, aangesien die tradisie uit die evangelie self afgelees moet word deurdat ons nie die bronne daarvan sonder meer kan vasstel nie. Dit is egter ook nie moontlik om bevredigend, wat dan ten minste die Matteus- en Lukasevangelies betref, die intensie van die redaktor-evangelis *in toto* te bepaal nie. Bowendien, daar is vandag 'n groot getal Nuwe-Testamentici wat van mening is dat nie één van die belangrikste teorieë wat as moontlike oplossings van die Sinoptiese probleem aangebied word, werklik aanvaarbaar kan wees nie. Die opmerking van byvoorbeeld R H Fuller en sy medewerkers⁶ in dié verband kan nie meer negeer word nie: ... "the time has now come to put to rest the idea that the two-document hypothesis constitutes either the one assured result of modern literary criticism or even the generally accepted solution to the synoptic problem." Dit maak dat die *redaktionsgeschichtliche* ondersoeker van die Matteus- en Lukasevangelie eintlik ook nie simplisties kan sê dat hy bo alle twyfel die oorspronklike bron met die redaksionele vorm kan vergelyk nie. P Stuhlmacher⁷ is een van die

talle Nuwe-Testamentici wat eksegete, vanweë die hipotetiese aard van die histories-kritiese resultate, tot besinning en selfkritiek begin oproep het. Ander kritici het weer al hoe meer begin wys op die hermeneutiese onvermoë van die historiese kritiek wat nie die kloof tussen die historiese ondersoek en die vraag na die aktuele betekenis van die Bybel vir die hedendagse mens kon oorbrug nie.⁸

Dit alles, onder andere, het daartoe gelei dat die Franse werkgemeenskap "Association catholique français pour l'étude de la Bible" sy kongres in September 1969 aan die tema "Eksegese en hermeneutiek" gewy het. 'n Duitse vertaling van die gepubliseerde referate het in 1971 onder die titel *Exegese im Methodenkonflikt*⁹ verskyn. In die inleiding van dié bundel skets Xavier Léon-Dufour die aanloop tot die kongres. Hy vermeld 'n vraag van een van die kritici van die historiese kritiek wat tydens die vorige kongres gestel is: "Besteht dann die Rolle des Exegeten darin in die Haut des Menschen der Vergangenheit zu schlüpfen?"¹⁰ Léon-Dufour sê voorts dat eksegese dit begin aanvoel het dat hulle met die tradisionele benadering die "eintlike belang" van die teks uit die oog verloor. Dit het nodig geword dat ek eksegeet van sy "Ghettoexistenz" verlos moes word deur by hulpwetenskappe, by name die moderne taalwetenskap en literatuurwetenskap, kers te gaan opsteek. Die Franse eksegese het dié raad gevolg. Die nie-teoloog en taalstrukturalis A J Greimas, onder andere, het tydens die 1969-kongres op uitnodiging opgetree. Hy en ander literatuurwetenskaplikes het aan die eksegese gedemonstreer dat daar 'n meer-dimensionele benadering tot tekste moontlik is as bloot net die historiese kritiek. (Vergelyk James Barr se driehoekmodel.) Sedertdien het daar langamerhand by eksegese die insig gegroei dat dit nie die geskiedenis van die teks is wat vir die eksegese beslissend is nie, maar die immanente struktuur daarvan.¹¹ Die vraag, onder andere, na die verhouding tussen die historiese en die immanente ondersoek, en dié na die verdiskontering van die moderne strukturele insigte in die eksegetiese metodeleer, het in die loop van die afgelope tien jaar die huiswerk van eksegese begin word.

Greimas self staan op die skouers van die werk van vele ander "strukturaliste". Hy kan egter as die inspireerder beskou word van die tot nou toe enkele Nuwe-Testamentici wat struktureel-eksegeties-hermeneutiese metodologieë ontwerp het. Die name van veral E Gütgemanns¹² en D Patte¹³ kan in dié verband genoem word, asook D O Via¹⁴ in 'n sekere sin.

Hierdie bydraes is egter nie in alle kringe met dieselfde geesdrif ontvang nie.¹⁵ Die kritiek wissel van opmerkinge soos . . . "the structuralist-literary method will not 'catch on' easily"¹⁶ en "The trouble with this sort of thing is not that it is complicated but that it is trivial"¹⁷ tot "The first results of this ongoing research made it pos-

sible to affirm that at least some features of the so elusive meaning of a text can be captured in the net of a rigorous scientific method ... biblical scholars can no longer ignore this claim. If it is true, their disciplines will necessarily be affected by it. They must evaluate for themselves this research which promises what they take to be the realization of an impossible dream".¹⁸

Die doel van my studie moet dus gesien word in die lig van hierdie laaste opmerking.

2 Enkele agtergrondgewens

"Struktuuranalise" as tegniek van immanente literêre kritiek is in die Suid-Afrikaanse teologiese konteks bekend. Die strukturalisme wat hier ter lande toegepas word, moet egter nie met die Franse benadering verwar word nie.¹⁹ Beide kan wel teruggevoer word na die baanbreker van die moderne linguistiek, Ferdinand de Saussure.²⁰ (Laasgenoemde se strukturele metode van taalstudie het in skerp teenstelling gestaan met die histories-vergelykende benadering van die ouere linguistiek.²¹) In feite is daar basies vier strominge wat hulle grond in De Saussure vind.²² Afgesien van die Franse strukturalisme en die Suid-Afrikaanse strukturalisme, is daar nog die sogenaamde Amerikaanse "literary criticism" en die Transformasioneel-Generatiewe Grammatika. By laasgenoemde gaan dit om taalbeskrywing, uitgaande van die drie komponente in 'n grammatika, naamlik die sintaktiese, die semantiese en die fonologiese.²³ 'n Baie belangrike verskil tussen die Transformasioneel-Generatiewe Grammatika aan die een kant en die Franse strukturalisme, die Suid-Afrikaanse strukturalisme en die Amerikaanse "literary criticism" aan die ander kant, kan soos volg verduidelik word:

Die Transformasioneel-Generatiewe Grammatika werk met strukturele taalwetmatighede op alleen die abstrakte tekenvlak van taal, dit wil sê die fonetiese struktuur en die grammatiese struktuur, en nie bókant die sintaktiese vlak nie. Die sintaksis is daardie deel van die grammatika wat te doen het met die struktuur van woordkombinasies tot die vlak van die sin en nié tot die vlak van sinkombinasies nie. Daar is selfs taalgeleerdes wat van mening is dat taalwetmatighede glad nie bókant die sintaktiese vlak te vind is nie.²⁴

Volgens die Franse strukturalisme is dit wel moontlik dat daar in vertelmateriaal algemeen-geldige narratiewe strukturele wetmatighede, dit wil sê interrelasies van semantiese eenhede ook bókant die sintaktiese vlak, geïsoleer kan word. (Sien later.)

Die Suid-Afrikaanse strukturalisme is 'n verdere uitbouing van veral die insigte van die sogenaamde Amerikaanse "discourse analysis" van Z S Harris en dié van die E A Nida-model van dinamies-ekwivalente Bybelvertaling.²⁵ Hierdie benadering, met sy bekende

kolonanalitiese tegniek, gaan van die standpunt uit, dat daar in alle tale net 'n paar sinsbou-tipes (kernsinkombinasies wat aan die sintaktiese formule $S \rightarrow NS + WS$ voldoen) voorkom, dit wil sê ook interrelasies van struktuur-eenhede bókant die sintaktiese vlak.

Die Amerikaanse "literary criticism" het op twee weë gegaan. Beide voer hulleself tot so ver as die twee Aristoteleaanse literatuurtypes terug, naamlik die retoriek en die poëतिक (laasgenoemde: die tragedie en die komedie).²⁶ Al twee is dus geïnteresseerd in struktuurpatrone bókant die sintaktiese vlak. Eersgenoemde het te doen met bloot die struktuurpatrone wat op die oppervlaktestruktuur gevind kan word, soos chiasmes en parallelismes. Die oppervlaktestruktuur is slegs die manifestasie van die inhoud. Die inhoud bestaan met ander woorde selfstandig en los van die oppervlaktestruktuur.²⁷ Die tak van die Amerikaanse "literary criticism" wat teruggaan op die Aristoteleaanse tragedie en komedie, gaan in sy studie na die struktuurpatrone op die oppervlaktestruktuur van die standpunt uit dat die oppervlaktestruktuur en die dieptestruktuur saám betekenis konstituerend is.²⁸

Sowel die Franse as die Suid-Afrikaanse strukturalisme huldig met ander woorde in dié opsig dieselfde standpunt as dié van die tweede tak van die Amerikaanse "literary criticism". Dit is naamlik dat die semantiese gegewens, hoewel dit in die dieptestruktuur gegenerer word, nie los van die oppervlaktestruktuur geïnterpreteer kan word nie. Daar bestaan dus tussen hierdie benaderinge opvallende ooreenkomste.²⁹ Niks wat wesenlik is, verhinder die bogenoemde drie strominge in 'n breë immanente teksondersoek gekombineer word nie. Die gevaar van vermenging op die "primitiewe vlak" moet egter deur die eksegeet vermy word.³⁰ Wat ek hiermee bedoel is dat die eksegeet homself deeglik moet vergewis wat elke benadering wil en kan vermag sodat die regte antwoord op die regte vraagstelling gevind kan word. Die opmerking van die Ou-Testamentikus W Richter, in 'n ander verband, moet as reël geld: "Die Wahl der Fragestellung bestimmt das Vorgehen".³¹ Dit is daarom belangrik om ag te gee op die waarskuwing van D Patte³² teen die fout wat sommige eksegete gemaak het deur self te wou deelneem aan die hoogs-gespesialiseerde voortgaande ondersoek van linguïste en literatuurwetenskaplikes in dié verband en nie die resultate daarvan afgewag het vir die doeleindes van verdiskontering in die eksegeese nie. Kommentaar oor die geldigheid al dan nie van dié resultate sal dus sover as moontlik in die onderhawige studie vermy word.

3 Wat is aktante-analise?

Aktante-analise is 'n element in Greimas³³ se geheelmodel van narratiewe struktuuranalise. Die aktantele-model vorm inderwaarheid die

kern van Greimas se hele benadering. Die geheel kan nie sonder dié deel verduidelik word nie. Omgekeerd is dit ook nie moontlik om 'n uiteensetting van die akantele-model te gee sonder dat die geheel-model daarby betrek word nie.³⁴ Tegniesse terme (en dit is inderdaad besonder tegniesse van aard) sal sover as moontlik vir die doel van hierdie ondersoek vermy en eerder onmskryf word.³⁵

Omdat Greimas sy model vir *narratiewe tekste* ontwerp het, is dit allereers nodig om duidelikheid te kry oor dit wat daar onder die term "narratiewe teks" verstaan moet word. Daarvoor is dit nodig dat daar gelet word op die inhoudsonderskeiding tussen onder andere die begrippe "narratiewe teks" (voortaan genoem: "vertelling" of "vertelmateriaal"), die "narratiewe niveau" en die "narratiewiteit" van 'n vertelling (voortaan genoem: "plot" of "intrige"). Laasgenoemde twee elemente is juis dit wat 'n "vertelling" maak wat dit is.

Vertelmateriaal word van *deskriptiewe tekste* onderskei. (Laasgenoemde word ook met die term "saakteks" aangedui). Saaktekste het te make met berigte, mededelings of briewe oor 'n aangeleentheid of stand van sake wat buite die teks bestaan waarna die teks direk verwys. Dit wil sê, 'n subjektiewe diskoers deur 'n outeur aan sy leser(s). Die gebruik van onder andere die eerste en tweede persoon, bywoorde soos "vandag", "gister", die praesens- en futurumtye (en aspekte) en evaluatiewe stellings is tipiese merkers van dié tekste.³⁶ In die Bybel is die briewe- en epistelmateriaal goeie voorbeelde van saaktekste.³⁷

Vertelmateriaal is tekste waarin die werklikheid, anders as in saaktekste, binne die teks selfs gekonstitueer word. Binne die geslotenheid van die teks verwys die teks na die werklikheid soos wat dit in die teks self funksioneer, onafhanklik van verwysings na reële persone of gebeure buite die teks. Dit is natuurlik moontlik dat daar in dié tipe literatuur wel van historiese persone, plekke ensovoorts gebruik gemaak kan word. "Der 'fiktive' Sender und der 'fiktive' Empfänger heissen den auch in diesem Zusammenhang nicht deshalb fiktiv, weil es sich um vom Autor erfundene Gestalten handelt, sondern weil ihre für das Verständnis relevante Existenz nicht ausserhalb des Textes liegt, sondern innerhalb des Textes und durch diesen, durch den dem tatsächlichen Leser vorgeführten Mitteilungsprozess, konstituiert wird. Selbst dort, wo es sich um Personen handelt, deren Namen dem Leser als historische bekannt sind, haben sie Relevanz nur in dem Masse, als sie im Text sich manifestieren ..." ³⁸ Hierdie tipe literatuur word gekarakteriseer deur onder andere die gebruik van die derde persoon en die aoristus- en plusquamperfectumtye.³⁹ Die gelykenisse in die Bybel is hiervan 'n goeie voorbeeld.⁴⁰

Die onderskeid tussen vertelmateriaal en saakmateriaal is vir die aard van die metode van teksanalise van groot belang ... "Eigentüm-

lichkeiten der Texte muss ... der Art der an sie angewandten Methode entsprechen."⁴¹

Dieselfde onderliggende grond van die beginsel van universele semantiese kategorieë (objekte, gebeure en abstrakte) wat die Suid-Afrikaanse strukturalisme in sy semantiese invulling op die sintaktiese kolonanalise toepas, naamlik die binêre prinsiep van semantiese opposisies, vind ons ook by Greimas (soos trouens by alle strukturalistiese benaderinge wat op De Saussure teruggaan). Waar die binêre-opposisie prinsiep deur die Suid-Afrikaanse vakmanne ten opsigte van die linguistiese strukture toegepas word, pas Greimas dit toe ten opsigte van narratiewe strukture. Onder "binêre-opposisie prinsiep" word die verskynsel verstaan dat die menslike brein die wêreld rondom hom in terme van binêre opposisies orden – dit geld die fone van taal, die grammatiese struktuur van taal, die semantiese inhoud van taal, die elemente van 'n vertelling, ensovoorts.

Die narratiewe niveau waarna hierbo verwys is, is die vlakke waarop die verskillende elemente, wat konstituerend vir die vertelling is, situeer. Dit is bekend dat die linguistiese niveau waarvan daar by die Transformasioneel-Generatiewe Grammatika uitgegaan word, uit twee vlakke bestaan, naamlik die oppervlaktestruktuur en die dieptestruktuur. Eersgenoemde is die vlak wat ons sien, naamlik die aktuele verskyningsvorm van taal. Onder die oppervlakte lê daar die relasies en vervlegtinge van linguistiese strukture wat, semanties gesien, die eintlike bedoeling van die betrokke taalgebruik te kenne gee. Dit is die vlak wat as die dieptestruktuur bekend staan. Greimas maak 'n onderskeid tussen die vlakke waarop linguistiese strukture situeer en dié waarop narratiewe strukture situeer.

Laasgenoemde is dieper as eersgenoemde geleë. Greimas noem die aktuele verskyningsvorm van taal die "manifestasievlak" (voortaan genoem: die aktuele vertelling). Afgesien dan daarvan dat daar onder die aktuele vertelling 'n linguistiese dieptestruktuur situeer, is daar onder hierdie linguistiese dieptestruktuur dus ook 'n narratiewe oppervlaktestruktuur en 'n narratiewe dieptestruktuur geleë. Die intrige van die vertelling word in die narratiewe dieptestruktuur gegeneer, in die narratiewe oppervlaktestruktuur beliggaam en laastens in aktuele taalverskyningsvorms soos woorde, woordkombinasies, sinne, sinkombinasies, perikope, ensovoorts, gemanifesteer.⁴² Hierdie taaltekens dien as die taalsimbole van die verskillende "akteurs" en hulle "funksies" wat ons in die aktuele vertelling aantref. Die "akteur" (soms ook "karakter" genoem) is gewoonlik 'n persoon, maar dit kan ook 'n belangegroep wees, 'n objek, 'n instelling, 'n predikaat, ensovoorts.

Die struktuuranalise van die aktuele vertelling kry by Greimas (soos ook by die ander Franse strukturaliste) feitlik geen aandag nie.

"Greimas is *not concerned primarily with the linguistic surface level*; he is concerned with the immanent level where narrativity is situated and organized prior to its manifestation . . ."43 Die enigste "analise" wat op hierdie vlak ter sprake is, is 'n opsigtelike inhoudswaarneming van die vertelling deur die ondersoeker met die oog op 'n partituur vir die analise van die narratiewe oppervlakte- en diepte-struktuur.

Dit is my oorwoë mening dat bogenoemde "opsigtelikheid" die grootste leemte in die narratiewe strukturalistiese benadering is. Die "Ausdrucksseite" van taalgebruik kan ten ene male nie van sy "Inhaltsseite" geskei word nie, hoewel dit onderskeibaar is en met behulp van afsonderlike stel kriteria geanaliseer word. "Die Ausdrucks- und Inhaltsseite einer Sprache hängen . . . voneinander ab, dass sprachliche Elemente Ausdruckszeichen für bestimmte Bedeutungen sind. Die Isolierung dieser Elemente gestattet demnach zugleich, bestimmte Inhalte zu lokalisieren, nun aber nicht mehr in leerer Abstraktion, sondern in genauer Entsprechung zum Bedeutungsträger . . . Sie unterscheiden sich untereinander durch verschiedene Kriterien."⁴⁴

Net soos by die analise van die linguistiese diepte-struktuur in die Suid-Afrikaanse strukturalisme, is 'n "kernsin" die analitiese eenheid waarmee Greimas die intrige van 'n vertelling ontfafel. (Vir ons doeleindes verwys ek na die "kernsin", soos Greimas dit definieer, as die "narratiewe sintaktiese eenheid".) Greimas, anders as die Suid-Afrikaanse strukturalisme,⁴⁵ gebruik die sintaktiese benadering waarvolgens die narratiewe "kernsin" beskou word as 'n eenheid bestaande uit "subjekte" en "predikate". Die "predikaat" staan in hierdie benadering sentraal. Die sin "Piet skop die bal" word volgens hierdie benadering soos volg geformuleer:

Die "predikaat" verdeel óf in 'n werkwoordelike frase (soos die voorbeeld hierbo) óf in 'n predikatiewe adjektief. Die term "subjek" in hierdie sintaktiese benadering sluit dus beide die grammatiese subjek en die grammatiese objek in. Die grammatiese subjek en die grammatiese objek kom met ander woorde op een lyn te staan. (Vergelyk die skema hierbo.) "Although the delimitation of the lexies (= die narratiewe sintaktiese eenhede) is not difficult and does not require one to imagine other forms of the text, there are sometimes a

few problems. The analyst needs to make explicit what is elliptic or condensed; he needs to reduce the paraphrases and to reconstruct the deep order of the sentence (for instance, a passive form must be converted into an active form; a pronominal form into a nominal form ...) When this is done, the text appears as a large piece of material in which are interwoven two or three types of threads: the actors, the processes, and the qualifications (processes and qualifications can be viewed as belonging together)."⁴⁶

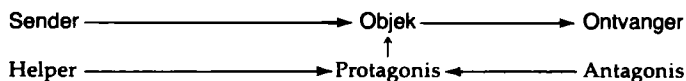
As "komplement" van die predikaat, dien die narratiewe "subjek" as die draer van die aksie/proses (indien die predikaat uit 'n werkwoordelike frase bestaan) of as die draer van die kwalifikasie (indien die predikaat uit 'n predikatiewe adjektief bestaan). In die aktuele vertelling is die narratiewe "subjek" gelyk aan 'n "akteur". Só 'n handelende/gekwalifiseerde "akteur" word 'n *aktant* genoem.

Sonder om in te gaan op die strukturele organisering van bogenoemde narratiewe sintaktiese eenhede in groter kombinasies wat op hulle beurt weer konstante narratiewe vorme vertoon, en hoe hierdie grammatiese sintaksis in die narratiewe dieptestruktuur gegenerer word om in die narratiewe oppervlaktestruktuur die eiesoortige karakter van die vertelling se intrige daar te stel, volstaan ek, wat dit betref, met die volgende: 'n Kombinasie van narratiewe sintaktiese eenhede vorm, wat genoem word, 'n *sintagma*. 'n Kombinasie van drie sintagmas maak op sy beurt weer 'n *sekwensie* uit. Die intrige van 'n vertelling val in opeenvolgende sekvensies uiteen. Elke sekvensie bevat 'n afsonderlike aktantele-model. (In eksegetiese taal sal 'n sekvensie, wanneer dit in terme van die aktuele vertelling gesien word, gelyk wees aan 'n perikoop.)

Die semantiese valensie van 'n "akteur" in 'n vertelling word met ander woorde bepaal deur die resiproke verhouding (die een bepaal die valensie van die ander) waarin die "akteur" tot die spesifieke aard van sy narratief-sintaktiese predikaat staan en die resiproke verhouding waarin die handelende/gekwalifiseerde "akteur" (= aktant) tot die ander aktante staan. Nie die "akteurs" self nie, maar die rolle wat deur hulle gespeel word, is dus vir die narratiewe struktuuranalise belangrik. Ten spyte van die pluriformiteit van vertellings wat daar in die wêreld bestaan en die groot hoeveelheid detail wat elkeen afsonderlik beslaan, substantiveer 'n konstante basiese netwerk van binêre aktantele relasies die intriges van hulle almal. Die eiesoortige struktuur van aktante (binne die bewegruimte van hierdie konstante basiese netwerk) bepaal die aard van die vertelling se intrige.

Voortbouend op die deeglike navorsing van die strukturaliste C Lévi-Strauss en V Propp beperk Greimas die hoeveelheid aktante in enige vertelling tot ses. Hy noem hulle die "Sender", die "Subjek", die "Objek", die "Ontvanger", die "Helper" en die "Opponent". Die

“Subjek” en die “Opponent” word onderskeidelik soms die “Protagonis” en die “Antagonis” genoem (en voortaan ook in hierdie studie). Volgens Greimas is daar dus net ses tipe rolle wat ’n “akteur” in ’n vertelling kan speel. Dit is egter nie noodwendig dat ’n vertelling *al* ses aktante moet bevat nie. Dit is ook moontlik dat ’n “akteur” in ’n voorafgaande sekwensie in ’n ander rol kan speel as byvoorbeeld in ’n daaropvolgende sekwensie. Die aktantele-model word gewoonlik soos volg geskematiseer:

Die model het drie semanties-narratiewe asse waarvolgens die aktantele relasies kan struktureer. Die eerste is die as van *kommunikasie* (Sender → Ontvanger). Op hierdie as is die volgende fenomene geleë: kommunikasie, oordrag, versending en veronderstelde of werklike aanvaarding. Die Sender is die aktant wat iets (die Objek) aan iemand (die Ontvanger) wil kommunikeer. Só ’n “kommunikasie” kan òf volvoer òf afgeweer word. *Dit is dus die Sender wat bepaal watter Objek aan watter Ontvanger gekommunikeer word.* Die Sender inisieer met ander woorde ’n program van aksie: die mandaat. In die mandaat lê die aanduiding opgesluit van die *raison d’être* van die “probleemstelling” wat die Sender deur middel van die “kommunikasie” wil releger. Die Sender kan ’n gemeenskap wees, of die gewete, God, ensovoorts. Dikwels is die rol van die Sender ’n versweë entiteit wat nie in die aktuele vertelling deur ’n “akteur” gemanifesteer word nie.

Die tweede as is dié van die *plot* (Protagonis → Objek). Die Protagonis ontvang die mandaat van die Sender. Indien die Protagonis hierdie mandaat aanvaar, begin die proses van die uitvoering van die “kommunikasie”. Dit wil sê, die proses om die *raison d’être* van die “probleemstelling” te oorbrug, neem ’n aanvang. *Dit word oorbrug wanneer die Objek deur die Protagonis aan die Ontvanger gekommunikeer word.* (Dit kan gebeur dat die Protagonis tegelykertyd die Ontvanger is.) Hierdie proses word gekenmerk deur drie “toetse” wat die Protagonis moet slaag. Daarom is daar ’n derde as nodig.

Die derde as is dié van *vermoë* (Helper → Protagonis ← Antagonis). Op hierdie as word die Protagonis verder gedefinieer in terme van die “vermoë” wat hy nodig om die struikelblokke te oorkom (dit wil sê, om die “toetse te slaag). Hierdie “vermoë” word aan die Protagonis voorsien in die vorm van die Helper. Die Helper kan handelende/gekwalifiseer persoon/persone wees, of abstrakte kwaliteite, informasie, kennis, lewelose objekte, ensovoorts. Die “vermoë” van die Protagonis word deur die Antagonis (opponerende persoon/

persone, instansie, negatiewe kwaliteit, ensovoorts) teengestaan. Die drie “toetse” wat die Protagonis moet slaag, is die “qualifying test”, die “principal (ook genoem ‘main’) test” en die “glorifying test”. In die “qualifying test” kwalifiseer die Protagonis in dié sin deurdat hy as die “subjek” van die mandaat aangedui word. Hy verkry ’n Helper met die oog op die slaag van die “principal test”. Die slaag van hierdie “toets” hou in dat die Protagonis die Objek (die mandaat) aanvaar. Die slaag van die eerste “toets” antisipeer reeds die suksesvolle oorbrugging van die onderhawige *raison d’être*. Die slaag van die laaste “toets”, die “glorifying test”, impliseer die erkenning (verheerliking) van die Protagonis as oorwinnaar. Indien die Protagonis nie die “principal test” slaag nie (dit wil sê, nie die mandaat aanvaar nie), ontwikkel die intrige nie verder nie en eindig die vertelling by die eerste sekwensie.

Bogenoemde drie semanties-narratiewe asse moet met ander woorde geïntegreerd met die opeenvolging van die sekwensies waarin die intrige uiteenval, gesien word. Die eerste sekwensie lei die intrige in en skep verwagtinge. In die daaropvolgende sekwensie(s) word die proses wat in die eerste begin is, ontwikkel en dit veronderstel ’n afloop wat in die slot, dit is die laaste sekwensie, uitgewerk word.

In die eerste sintagma van elke sekwensie word telkens ’n nuwe mandaat aangegaan. ’n Nuwe mandaat veronderstel ’n nuwe aktante-model. Soos vroeër vermeld, kan ’n “akteur” in die ontwikkeling van die intrige dit wil sê, in die loop van die opeenvolgende sekwensies) in verskillende aktante rolle speel. Die eerste en laaste sekwensie van ’n vertelling is egter korrelaat van aard deurdat die *raison d’être* van die “probleemstelling” wat in die eerste sekwensie aangedui is, in die laaste opgelos is. (Die mandaat is suksesvol deur die Protagonis ten spyte van die struikelblokke uitgevoer). Die “akteurs” se rolle in die eerste sekwensie sal dus dieselfde wees as dié in die laaste sekwensie.

4 Narratiewe struktuuranalise en die eksegese van Sinoptiese tekste

1 ’n Gelykenis en die Versoekingsberig

Die toepassing van aktante-analise ten opsigte van Sinoptiese tekste het in die loop van die afgelope dekade toegeneem. In die gelykenisse, byvoorbeeld, is die figuur van die vader of die koning dikwels in die aktante rol van die Sender gesien, die seun of die huurling in die rol van die Protagonis en die Satan of ander vyande in die rol van die Antagonis. D O Via⁴⁷ het in sy ondersoek na die gelykenis van die onregverdige regter met behulp van aktante-analise aange-
toon dat die intrige langs die weg ontwikkel van die *raison d’être* van

die vertelling (die gebrek aan regverdigheid) en die teenstand (die regter weier om die weduwee se saak aan te hoor) na die oplossing van die probleem (die regter vindiseer die weduwee). Via se beskrywing van die aktantelemodel se drie "asse", in die lig van die gelykenis se narratiewe struktuur, is soos volg: God (die Sender) gee 'n mandaat aan die regter (die Protagonis) om regverdigheid te "kommunikeer" (die Objek) aan Israel (die Ontvanger) met die hulp van die wet (die Helper). In die daaropvolgende sekwensie verander die aktantele relasies en speel die weduwee, byvoorbeeld, die rol van die Protagonis, ensovoorts.

J Calloud⁴⁸ het weer die versoekingsberig in Matt 4:1-11 met behulp van Greimas se aktantele-model ontleed. Die "stem uit die hemel" (die Sender)⁴⁹ gee aan Jesus (die Protagonis) 'n mandaat: *Houtos estin ho huios mou* – Matt 3:17 (die Objek). Jesus word deur die Duiwel (die Antagonis) teengestaan. In die daaropvolgende sekwensies speel die Duiwel weer die rol van die Sender wat aan Jesus (die Protagonis) telkens 'n mandaat (= anti-mandaat) toeken. In die eerste twee van hierdie sekwensies is die mandaat: *Ei huios ei tou theou . . .* en in die derde: *ean pesōn proskunēsēs moi*. Hierdie sekwensies ontwikkel egter nie verder as hulle eerste sintagmas nie, omdat Jesus telkens nie die mandaat aanvaar nie. In elkeen van hierdie sekwensies is Jesus in sy weiering om die mandaat te aanvaar deur die Deuteronomistiese woord as Helper bygestaan. In die heel laaste sekwensie van die vertelling (wat volgens die model met die eerste sekwensie korreleer) slaag Jesus as die Protagonis die "glorifying test" deurdat hy die teenstand van die Duiwel (die Antagonis) wat op daardie punt van die vertelling tot 'n hoogtepunt opgeloopt het, oorkom. Jesus voer die mandaat wat Hy van die "stem uit die hemel" ontvang het, suksesvol uit – Hy word as oorwinnaar erken: *Kai idou angeloi prosēlthon kai diēkonoun autō* (Matt 4:11).

2 Die literêre genre "evangelie"

Narratiewe struktuuranalises was egter nie beperk tot afsonderlike passasies soos die voorbeelde hierbo nie. Wat die navorsing na die literêre genre "evangelie" betref, lewer D O Via in 1975 'n uiters waardevolle bydrae met sy reeds vermelde boek *Kerygma and comedy in the New Testament. A structuralist approach to hermeneutic*. Via kombineer Greimas se aktante-analise met die resultate van die tweede tak van die Amerikaanse "literary criticism"-skool. (Sien vroeër: *Enkele agtergrondgewens*.) In sy ondersoek na die Markus-evangelie⁵⁰ gaan hy van die evangelie in sy geheel as vertelling uit en pas hy die aktantele-model daarop toe. God (die versweë Sender) gee aan Jesus (die Protagonis) die mandaat om die mense (die Ontvanger) in Hom as die Seun van God geïnteresseerd te kry (die

Objek). Soms ondervind Jesus teenstand van die kant van die Satan en demone. Ander kere is die Joodse leiers sy teenstanders. Die Twaalf tree eers as sy Helpers op. Later is die Twaalf die Helpers van sy teenstanders. Aanvanklik slaag Jesus in die uitvoering van sy mandaat. 'n Wending in die intrige vind egter plaas vanaf die sekwensie in hfst 8:27-33 (die "onvolmaakte" belydenis van Petrus). Dié dalende semanties-narratiewe lyn bereik sy hoogtepunt by die kruisdood. (Die Twaalf, die Joodse leiers en die Romeine is sy teenstanders.) Maar Jesus slaag hierdie "glorifiseringstest": Hy staan op uit die dood – *ēgerthē, ouk estin hōde ... eipate tois mathētais autou kai tō Petrō ...* (Markus 16:6 v). Hierdie besondere narratiewe struktuur het Via daartoe gebring om die *genre* van die Markusewangelie as 'n "tragikomedie" te tipeer.

3 Evaluasie

In 1973, toe die verdiskontering van die struktuuranalitiese insigte vir die eksegetiese metodeleer maar so pas 'n aanvang geneem het, het E Güttgemanns⁵¹ soos volg geskryf: "Die strukturele Erzählforschung steht auf den Gebiet der Evangelien an einem verheissungsvollen, neuen Anfang, der mit mühevoller Detailforschungsarbeit verbunden ist." Was die "moeitevolle arbeid" wat tot dusver gelewer is en waarop ons hierbo 'n enkele blik gewerp het, tog die moeite werd? Òf, is P Ellingworth⁵² ('n medewerker aan die *United Bible Societies se Translator's Handbook*-reeks) reg as hy in 1978 in sy beoordeling daarvan sê: ... "if one's interest is in the specificities of a particular text, even a whole discourse, then it is best handled, not with tongs, but with the sensitive fingertips of normal exegesis"?

Verskeie aspekte van die toepassing van aktante-analise ten opsigte van sekere tipe Sinoptiese tekste verg ongetwyfeld verdere besinning. Een daarvan is D O Via⁵³ se opinie dat die *tertium comparationis* -uitgangspunt in die eksegeese van parabels⁵⁴ in die lig van die narratiewe strukturalisme afgewys moet word. Die *tertium comparationis* is 'n referensiële punt, volgens Via, met betrekking tot iets *buite* die teks self. Die probleem wat Via in dié verband ophaal, is die feit dat die struktuur van 'n parabel as vertelling sentripetaal na *binne* georganiseer is. Hierdie tipe detailvrae kan uitgebrei word na aspekte soos die Sinoptiese probleem⁵⁵ en die hermeneutiek.⁵⁶ Ten spyte van sekere onopgeloste vrae, is dit my oortuiging dat narratiewe strukturalisme ons baie verder op die pad van noukeurige eksegeese van die Sinoptiese ewangelies geneem het as waar ons vroeër was. Ek verwys net maar na twee aspekte ten opsigte van Matteusstudies:

Verskeie tradisionele *redaktionsgeschichtliche* Matteusnavorsers

(onder andere U Luz, M Sheridan, S Brown, D Hill, P S Minear, S van Tilborg, W Trilling, H Frankemölle) het al die aandag op die rol wat groepe in die evangelie speel, gevestig. D J Harrington⁵⁷ sê dat daar by ondersoekers 'n sensitiwiteit gekom het oor die wyse waarop Matteus . . . "the various groups (disciples, prophets, righteous ones, crowds, Jewish leaders) for his own literary and theological purposes" gebruik. Dit spreek vanself dat 'n narratiewe struktuuranalise met sy gesentreerdheid op aktantele relasies in die ontleding van die intrige van die evangelie as geheel, hierdie *redaktionsgeschichtliche* "vermoedens" (vergelyk die Voorwoord) in 'n vaste kontroleerbare raamwerk kan plaas.

Wat ons so pas van die gebruikmaking van die verskillende groepe in die Matteusevangelie gesê het, geld ook vir die ondersoek na die teologiese funksionering van die verskillende Christologiese titels, nie net in die Matteusteologie nie, maar ook in dié van die ander evangelies. Dit is bekend dat elkeen van die belangrike Christologiese titels op een of ander stadium deur een of ander Matteus-ondersoeker as die teologies-meest-prominente titel in die evangelie gesien is.⁵⁸ Die mees uitstaande werke in dié verband is *redaktionsgeschichtlich* georiënteerd. Dit is derhalwe logies dat die resultate daarvan vir 'n struktureel-georiënteerde eksegeet nie sommerso aanvaarbaar sal wees nie. 'n Ondersoek na die funksionering van die verskillende Christologiese titels in die evangelies kan vandag myns insiens nie sonder meer die waarde van aktanteanalise ignoreer nie.

Daar is egter 'n aspek in die eksegeese van die Sinoptiese evangelies wat nie uit die oog verloor mag word wanneer die aktantelemodel ten opsigte van die geheel-opbou van die evangelies toegepas word nie. Dit is naamlik dat nie àl die verskillende onderdele in die evangelies vertelmateriaal is nie. So is daar byvoorbeeld in die Matteusevangelie vyf diskoerse wat deskriptief van aard is en wat in lengte feitlik net so lank as die narratiewe passasies is. Die antwoord moet myns insiens gesoek word in 'n kombinasie van die retoriese studies van ondersoekers soos veral D L Barr, T E Boomershine en P Gaechter⁵⁹ (almal eksponente van die tweede tak van die Amerikaanse "literary criticism") en die narratiewe strukturalisme. D L Barr,⁶⁰ byvoorbeeld, het bevind dat die saaktekste in die Matteusevangelie op 'n progressiewe, assosiatiewe wyse funksioneel as "skarniere" aan die narratiewe gedeelte ondergeskik is. In sy ontleding van die intrige van die evangelie en die funksionaliteit van die Christologie daarin⁶¹ hou hy met dié struktuur rekening. Só 'n kombinasie van Aristoteleaanse retoriek en die narratiewe strukturalisme word suksesvol deur D O Via in die vermelde boek *Kerygma and comedy*⁶² aangewend, hoewel dit nog nie breed genoeg uitgewerk word nie.

Die groot leemte van aktante-analise waarna ek vroeër in die ondersoek verwys het, naamlik die negering van die semanties-resiproke verhouding tussen die *Ausdrucksseite* en end *Inhaltsseite* van taalgebruik, kan oorbrug word deur die gebruikmaking van die kolonanalitiese tegniek. Sodoende sal daar aan die narratiewe struktuur-analise 'n objektiewe, meer-rigoristiese, kontroleerbare basies gebied word. 'n Kombinasie van die Suid-Afrikaanse kolonanalise en die Aristoteleaanse retoriese studies kan ook help dat die periode noukeuriger afgebaken word.⁶³

Die immanent-semantiese outonomie van 'n teks mag by die eksegeese van Sinoptiese tekste nie die enigste woord spreek nie. Ons vind in die evangelies soteriologiese tradisies wat 'n ontwikkelingsgeskiedenis (vanaf die Ou Testament na en deur 'n groot gedeelte van die Nuwe Testament) agter die rug het.⁶⁴ Die inhoud van 'n bepaalde evangelie of gedeelte daarvan kan nouliks sonder die inagneming van dié tradisieraakpunte verstaan word. Met die oog op hierdie, hoofsaaklik diakroniese aspek van eksegeese, bly die historiese kritiek (ten spyte van sy spekulatiewe aard) tot op datum die enigste metode vir die verkryging van die beste resultate. In dié verband is dit belangrik om te let op die mening van die strukturele eksegeet, R C Culley:⁶⁵ "It should be emphasized that other components of the problem of interpretation are not thereby (= die narratiewe strukturalisme) dismissed but only put in brackets for the time being. For example, the question of history . . . is not rejected as unimportant, although it is urged here that it may be worthwhile postponing the introduction of this question until the investigation of structure is more advanced . . . At a later time, it will have to be decided how the many components involved in the process of interpretation can be brought together, what relative weight each should have, and how the many approaches can be integrated."

Hierdie hele kwessie, is 'n uiters problematiese aangeleentheid. My denke hieroor hou verband met die net so problematiese verhouding tussen – en die aanvulling van die een by die ander – die semanties-linguistiese dieptestruktuurontleding met behulp van die semantiese kategorieë abstrakte, objekte en gebeure en die semanties-narratiewe aktante-analise. Ek het elders probeer aantoon dat die eksegeet die nodige aandag aan die tradisiehistoriese aspekte van 'n teks kan gee as hy die linguistiese kategorie "gebruik" by sy semanties-linguistiese dieptestruktuur-analise betrek.⁶⁶ Dat daar ter wille van die verstaan van die teks op een of ander stadium in die eksegetiese proses 'n bymekaarbring van linguistiese struktuur-gegewenhede en narratiewe struktuur-gegewenhede nodig is, lei geen twyfel nie. Verdere besinning sal in die verband nog gedoen moet word.

Om in die lig van die doel van my ondersoek saam te vat: Aktante-

analise as deel van die eksegetiese proses van die Sinoptiese evangelies, het, wat ten minste ons huidige insigte betref, gekom om te bly. 'n Belangrike voorwaarde vir die toepassing daarvan, kan met 'n opmerking van W Richter,⁶⁷ in 'n ander verband, soos volg saamgevat word: "Die Fragestellungen müssen innerhalb des Rahmens bleiben, den die formale Analyse errichtet hat." Die kolonanalitiese tegniek van die Suid-Afrikaanse strukturalisme en die retorieke studies van die tweede tak van die Amerikaanse "literary criticism" kan vir die narratiewe strukturalisme hierdie formele raamwerk bied.

Verwysings

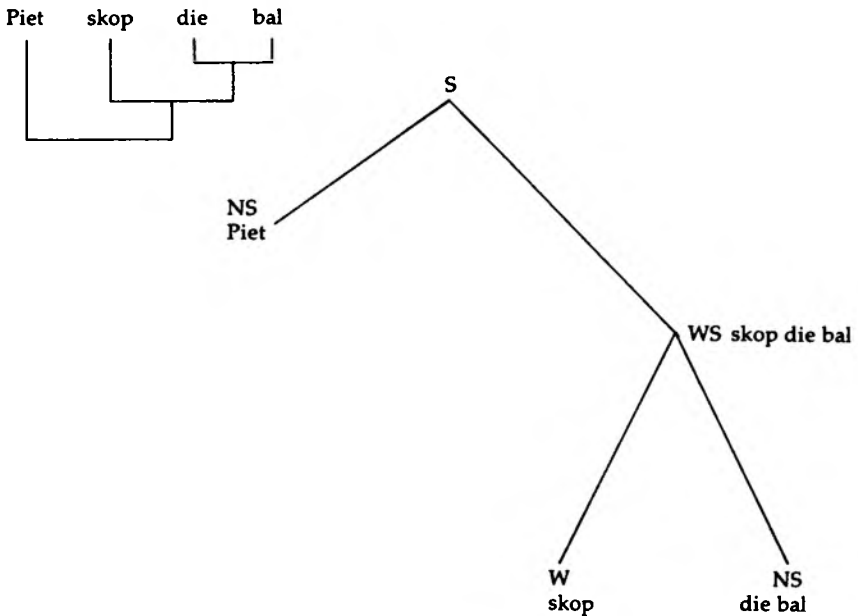
1. *The Bible in the modern world*, Londen: SCM 1973, 61 e v. Sien ook J J Burden, "Die interpretasie van verhale in die Ou Testament: 'n Onderrigprobleem", in *TE* 12 (1979), 23 e v.
2. *The sword of his mouth*, Philadelphia: Fortress 1975, 11-37.
3. *Der Evangelist Markus. Studien zur Redaktionsgeschichte des Evangeliums*, Vandenhoeck & Ruprecht, ²1959.
4. Sien o a J Rohde, *Die redaktionsgeschichtliche Methode. Einführung und Sichtung des Forschungsstandes*, Hamburg: Furche Verlag 1966 en N Perrin, *What is redaction criticism?*, Philadelphia: Fortress 1970. Vergelyk ook W S Vorster, "Die eksegeses van die sinoptiese evangelies. Verlede en toekoms", in I H Eybers c s (red), *Teologie en vernuwing*, Universiteit van Suid-Afrika: Pretoria 1975, 37 v.
5. Vir 'n oorsig oor dié kritiek, sien C J den Heyer, *Exegetische methoden in discussie. Een analyse van Markus 10:46-13:37*, Kampen: J H Kok 1979, 45-69. Sien veral ook die kritiese literêre siening van die nie-teoloog R M Frye, "A literary perspective for the criticism of the gospels", in D G Miller en D Y Hadidian, *Jesus and man's hope*, Pittsburgh: Pittsburgh Theological Seminary 1971, 193-221.
6. "The synoptic problem: After ten years", in *PJ* 28 (1975), 75. (My kursivering.)
7. "Thesen zur Methodologie gegenwärtiger Exegese", in *ZNW* 63 (1972), 18-26.
8. Sien in dié verband o a die verwysings in W S Vorster, *'n Ou Boek in 'n nuwe wêreld. Gedagtes rondom die interpretasie van die Nuwe Testament*, Pretoria: Universiteit van Suid-Afrika 1977.
9. X Léon-Dufour (hrsg) *Exegese im Methodenkonflikt. Zwischen Geschichte und Struktur*, München: Kösel-Verlag 1973. Sien ook C J den Heyer, *Exegetische methoden in discussie*, 66 e v, asook sy "Struktuur-Analyse", in *G Th T* 79 (1979), 86-94.
10. X Léon-Dufour, *a w*, 10.
11. James Barr se boek, *The semantics of biblical language*, Londen: Oxford University 1961, kan beskou word as die pionierswerk wat vir die eerste maal die teoloë op die insigte van die moderne linguïstiek, veral ten opsigte van die leksiografie, gewys het. Die boek is egter nie 'n besinning oor die eksegetiese metodologie nie.
12. Afgesien van sy baanbrekerswerk, *Offene Fragen zur Formgeschichte des Evangeliums*, München: Kaiser Verlag 1970, sien ook die hele uitgawe van *Semeia* 6 (1976) wat Engelse vertalings bevat van Gütgemanns se belangrikste bydraes onder die titel, *Generative Poetics*.
13. D Patte, *What is structural exegesis?*, Philadelphia: Fortress 1976 en Daniel & Aline Patte, *Structural exegesis. From theory to practice*, Philadelphia: Fortress 1978.
14. *Kerygma and comedy in the New Testament. A structuralist approach to hermeneutic*, Philadelphia: Fortress 1975.
15. Vir die probleme wat E Gütgemanns, byvoorbeeld, se werkgroep "Theologie und Linguistik" wat sedert November 1970 deur die tydskrif *Linguistica Biblica* aangevul word, in Duitsland ondervind, sien veral sy "Die Arbeit geht weiter! Einige Bemerkungen zum Stil der Auseinandersetzung mit der 'linguistischen Theologie' in Deutschland", in *LB* 21-30 (19873), 41-44.
16. J D Kingsbury, Oorsig artikel: D O Via, *Kerygma and comedy in the New Testament*, in *Dialog* 15 (1976), 83.

17. P Ellingworth, Oorsig artikel: D Patte, *What is structural exegesis?*, in *Bi Tr* 20 (1978), 147.
18. D Patte, "Translator's preface", in J Calloud, *Structural analysis of narrative*, Philadelphia: Fortress 1976, ix.
19. Sommige in Suid-Afrika wil dié onderskeid tref deur die term "struktureel" vir die Franse werkwyse te gebruik en die term "struktureel" vir die Suid-Afrikaanse. Vir kritiek op die onderskeidende gebruik van bg twee terme vir 'n soortgelyke doel, sien W de Pater, "Strukturele tekstanalyse: enkele achtergronden", in *T Th* 18 (1978), 248 v.
20. Vgl sy *Cours de linguistique générale*, Parys 1916.
21. Sien o a A C Thiselton, "Semantics and New Testament interpretation", in I H Marshall (ed), *New Testament interpretation. Essays in principles and methods*, Exeter: Paternoster, 1977, 79-85, 88 v en E V McKnight, *Meaning in texts. The historical shaping of a narrative hermeneutics*, Philadelphia: Fortress 1972, 97-99.
22. Die begrip "struktuur" kom vandag met 'n aantal gebruike in verskillende wetenskappe voor. (Sien o a J P Louw, *Semantiek van Nuwe Testamentiese Grieks*, Pretoria: Universiteit van Pretoria 1976, 4-15 en C J den Heyer, "Struktuur-Analyse", 92.) Benewens die taal- en literatuurwetenskap, is daar ook filosofiese, antropologiese, psigologiese en deesdae selfs "teologiese" strukturaliste. W de Pater is 'n voorbeeld van laasgenoemde. Vgl. sy "Theologiese linguistiek: situering en bibliografie", in *T Th* 18 (1978), 234-246. Beïnvloeding oor en weer tussen hierdie wetenskappe in verband met strukturele studies kan begryp en aanvaar word, solank daar onthou word dat filosofie, teologie, taal- of literatuurwetenskap, ens nie op 'n "onwetenskaplike" wyse vermeng mag word nie. Bg artikel van De Pater is 'n voorbeeld van só 'n onaanvaarbare potpourri.
23. Sien o a M C J van Rensburg Johannesburg: McGraw-Hill 1974 cs TGG: 'n *Eerste oorsig*, en G J de Haan cs, *Basiskursus algemene taalwetenskap*, Amsterdam: Van Gorcum Assen 1977.
24. Bv E Benveniste; sien D Patte, "Translator's preface", ix-xv.
25. Sien o a die werk van die doyen van Suid-Afrikaanse vakmanne, J P Louw, *Semantiek van Nuwe Testamentiese Grieks*. Vir 'n positiewe waardering en 'n toepassingspoging daarvan in Nederland, sien die aangehaalde werke van C J den Heyer. Die struktureel-analitiese benadering van W Richter, *Exegese als Literaturwissenschaft. Entwurf einer alttestamentlichen Literaturtheorie und Methodologie*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht 1971, 82-98 (en dié van G Wanke, "Sprachliche Analyse", in G Fohrer cs, *Exegese des Alten Testaments. Einführung in die Methodik*, Heidelberg: Quelle & Meyer 1973, 57-81, in navolging van Richter) het ook besondere ooreenkomste met die Suid-Afrikaanse strukturalisme.
26. Sien onder andere W A Beardsley, *Literary criticism of the New Testament*, Philadelphia: Fortress 1970, 3 e v.
27. A N Wilder se boek, *The language of the gospel. Early christian rhetoric*, New York: Harper & Row 1964, is teenswoordig die beste voorbeeld van dié tipe literêre kritiek op die Nuwe Testament, N Perrin, *Jesus and the language of the kingdom. Symbol and metaphor in New Testament interpretation*, Philadelphia: Fortress 1976, 127-131, toon groot waardering vir Wilder se benadering (en nié vir die Franse strukturalisme nie, 155-181) en hy het baie daarvan in die ontwerp van sy interpretasiemodel op die gelykenisse (199-205) gebruik gemaak. Die sogenaamde "imaginative language"-benadering van R C Tannehill, *a w*, ten opsigte van Nuwe-Testamentiese tekste, is hoofsaaklik ook 'n verwerking van Wilder se sieninge.
28. J Muilenburg het wat die Ou Testament betref, waardevolle werk in dié verband gelewer. (Sien onder andere D Greenwood, "Rhetorical criticism and Formgeschichte. Some methodological considerations", in *JBL* 89/1970, 418-426). Vir die toepassing van dié idees op die Nuwe Testament sien S van Tilborg, "Afscheid van de Formgeschichte", in *Vox Th* 46 (1976), 1-9. Wat die evangelies betref is twee dissertasies van groot belang, naamlik T E Boomershine, *Mark, the storyteller. A rhetorical-critical investigation of Mark's passion and resurrection narrative*, diss Union Theological Seminary, New York 1974 en D L Barr, *Towards a definition of the gospel genre. A generic analysis and comparison of the synoptic gospels and the Socratic dialogues by means of Aristotle's theory of tragedy*, diss The Florida State

- University 1977, asook die reeds vermelde werk van D O Via, *Kerygma and comedy*.
29. Die oningewyde moet egter daarop let dat tegniese terminologieë nie by almal met dieselfde inhoud gevul word nie. Vir sommige verwysings in dié verband, sien P Ellingworth, Oorsig artikel: D Patte, *What is structural exegesis?*, 147.
 30. Vir sodanige illegitieme deurmekaar gooi van die benaderings, sien die werk van Klaus Berger, *Exegese des Neuen Testaments. Neue Wege vom Text zur Auslegen*, Heidelberg, Quelle & Meyer 1977.
 31. *Exegese als Literaturwissenschaft*, 189. Sien ook W S Vorster wat op die vlak van verhouding van immanente en historiese eksegeese en die onderlinge verhouding van die verskillende metodiese aspekte binne laasgenoemde, in verskeie werke dieselfde saak aangeraak het. Vgl. onder andere sy "Hoe konsekwent dink eksegete?" in *T E 8* (1975), 134.
 32. "Translator's preface", ix.
 33. Gedurende die afgelope dekade het daar inderdaad talle artikels verskyn waarin Greimas se aktantele-model op sowel Ou-Testamentiese as Nuwe-Testamentiese boeke in passasies toegepas is. Wat die bydrae van 'n Ou-Testamentikus betref, sien by R C Culley, "Structural analysis: Is it done with mirrors?" in *Interp 28* (1974), 165-181, asook sy "Some comments on structural analysis and biblical studies", in *TV S 22* (1972), 129-142. In laasgenoemde artikel bespreek Culley hoofsaaklik die werk van die Ou-Testamentikus E R Leach. Wat die Nuwe Testament betref, het D O Via, *a w*, d40-66, onder andere Greimas se metode op 1 Korinte 1:18-2:5 en Rm 9:30-10:21 toegepas en D Patte, *What is structural exegesis?*, 59-76, op Galate 1:1-10.
 34. Soos reeds vroeër vermeld, staan Greimas op die skouers van vele ander "strukturenaliste". Ten minste vyf geleerdes verdien om vermeld te word, nl R Jakobson en C Lévi-Strauss met hulle binêre-opposisie prinsiep (eg in sy bekende fonologiese teorie en lg in sy struktureel-mitologiese antropologie), V Propp met, sy studie van die morfologie van die Russiese sprokie, L Hjelmlev se glossematiek met die klem op *langue* versus *parole*, die vroeë strukturele arbeid van E Souriau op die gebied van die hoorspel, en die sintaksis van L Tesnière. (In die ondersoek sal daar nie op die bydraes van hierdie strukturenaliste ingegaan word nie.) Greimas se denke self, toon 'n ontwikkeling. Dit het vanaf die verskyning van sy boek *Du sens* in 1970, kan 'n mens sê, volwassenheid bereik. Verskeie werke waarin o a Greimas se benadering bespreek word, het intussen al verskyn. Die volgende het as my bronne gedien: C Galland, "An introduction to the method of A J Greimas", in A M Johnson jr (ed), *The New Testament and structuralism*, Pittsburgh: Pickwick 1976, 1-26; E Güttgemanns, "Einleitende Bemerkungen zu structuralen Erzählforschung", in *LB 23/24* (1973), 2-47; Richard Jacobson, "The structuralists and the Bible", in *Interp 28* (1974), 146-164; J Calloud, *Structural analysis of narrative*; D Patte, *What is structural exegesis?*; D & A Patte, *Structural exegesis: From theory to practice*, Philadelphia: Fortress 1978; E V McKnight, *Meaning in texts*; W de Pater, "Strukturele teksanalise: enkele achtergronden"; A W Howard, *Structuralism. An introduction to the semiotics of literature*, ongepubliseerde studiegids Universiteit van Pretoria, 1979, 118-136. In die loop van my uiteensetting sal daar nie telkens na bogenoemde navorsers verwys word nie.
 35. Vir 'n uitgebreide glossarium, sien A M Johnson jr, "Glossary of formalist and structuralist terms", in *The New Testament and structuralism*, 241-322.
 36. Sien o a J Anderegg, *Fiktion und Kommunikation. Ein Beitrag zur Theorie der Prosa*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht 1977, 17-26; W S Vorster, 'n *Ou Boek in 'n nuwe wêreld*, 18 e v; D O Via, "Parable and example story: A literary-structuralist approach" in *LB 21-30* (1973), 22.
 37. Die klassifisering van die Handeleinge van die apostels is in dié verband ietwat problematies.
 38. J Anderegg, *a w*, 30.
 39. Sien D O Via, "Parable and example story", 22. My uiteensetting van die aard van vertelateriaal word nie presies só beredeneerd by Greimas gevind nie. Dit is by Greimas 'n tekortkoming dat hy nie al die elemente van vertelateriaal in sy narratiewe struktuuranalise benut nie. H Weinrich, *Tempus. Besprochene und erzählte Welt*, Stuttgart: Kohlhammer 1971, se verbale tydsonderskeiding tussen

vertelmateriaal en saakmateriaal, byvoorbeeld, kry by hom geen aandag nie. Dit geld ook vir die verbale aspekteorie (sien H C du Toit, *Verbale aspek in die Griekse Nuwe Testament*, verhandeling Universiteit van Pretoria 1973) wat ook nuttig in dié verband aangewend kan word.

40. D O Via verwys na die gelykenisse as "estetiese objekte". Hieronder verstaan hy "verteltekste". Sien bg aangehaalde artikel, asook sy *The parables. Their literary and existential dimension*, Philadelphia: Fortress 1967, 73 e v. Dit is opvallend dat Franse strukturalistiese studies baie op die gelykenisse konsentreer. In 1972 is juis 'n seminarium vir gelykenisnavorsing gestig, naamlik "The society of biblical literature"(SBL). Bekende gelykenisnavorsers soos D O Via, J D Crossan en R W Funk neem hierin 'n leidende aandeel. Hulle resultate word hoofsaaklik in die tydskrif *Semeia* gepubliseer. Vir 'n kritiese bespreking van dié resultate, sien N Perrin, *Jesus and the language of the kingdom*, 168-181.
41. W Richter, *Exegese als Literaturwissenschaft*. Dit is 'n ou insig in sowel die eksegetiese wetenskap as in die algemene literatuurwetenskap dat die eksegetiese metode deur die aard van die literatuursoort (ook genoem: *genres*) bepaal word.
42. Dit is dus belangrik om die onderskeid tussen die linguïstiese struktuur en die narratiewe struktuur van 'n diskoers wat as vertelmateriaal klassifiseer, in gedagte te hou. Dit is ook belangrik om daarop te let dat die Suid-Afrikaanse strukturalisme op linguïsties-struktureel-transformasionele arbeid konsentreer, terwyl die Franse strukturalisme op narratiewe struktureel-transformasionele arbeid gerig is.
43. E V Mcknight, *Meaning in texts*, 1970. (My kursivering.)
44. W Richter, *Exegese als Literaturwissenschaft*, 78 v. Dit is basies dieselfde kritiek wat ingebring kan word teen o a die werkwyses van A N Wilder, *The language of the gospel*, wat gebruik maak van die Aristoteleaanse retoriek; R C Tannehill, *The sword of his mouth*, wat in die klassifisering van sy sg "denotatiewe" en "konnotatiewe" tekste onbedag op Wilder steun; asook N Perrin, *Jesus and the language of the kingdom*, wat praat van die "koninkryk van God as simbool". Al drie hierdie geleerdes interpreteer (presies net weer die teenoorstaande as Greimas) respektiewelik bogenoemde "inhoudspatrone" los van die dieptestruktuur.
45. Dit is N Chomsky se sintaktiese benadering waarvolgens 'n "sin" na aanleiding van die onmiddellike konstituente-analise daarvan soos volg geformuleer word:

46. J Calloud, *Structural analysis of narrative* 13.
47. D O Via, "The parable of the unjust judge. A metaphor of the unrealized self", in D Patte (ed), *Semiology and parables. An exploration of the possibilities afforded by structuralism for exegesis*, Pittsburgh: Pickwick 1976, 1-32 aangehaal deur A C Thiselton, "Structuralism and biblical studies: Method or ideology", in *ET* 89 (1978), 333.
48. J Calloud, *a w*, 47-108.
49. Calloud verwys na die Heilige Gees as die Sender. Hy identifiseer met ander woorde die "stem uit die hemel" met die Heilige Gees.
50. Bl 113-163. Sien ook W S Vorster, "Die evangelie volgens Markus", vir publikasie in die handboekreeks, *Handleiding by die Nuwe Testament*, Pretoria: NG Kerkboekhandel.
51. "Narrative Analyse synoptischer Texte", in *LB* 25/26 (1973), 72.
52. Oorsig artikel: D Patte, *What is structural exegesis?*, 147.
53. *The parables. Their literary and existential dimension*, 70 e v.
54. Die term "parable" word ter wille van die onderskeid met "allegoriese gelykenis" gebruik. Die beskuldiging teen narratiewe strukturalisme is al gemaak dat dit maar net 'n moderne tipe allegorisering is. Myns insiens gaan hierdie beskuldiging nie op nie.
55. Vergelyke E Güttgemanns, "Die synoptische Frage im Licht der modernen Sprach- und Literaturwissenschaft", in *LB* 21 (1973), 40, wat van mening is: "Die synoptische Frage is nur mittels einer transformationell-generativen Textgrammatik möglich". Nadat hy vier van die belangrikste tradisionele hipoteses, insluitende die tweebronne-teorie, behandel het, kies Güttgemanns vir die sg "Benutzungshypothese". My probleem ten opsigte van hierdie keuse is dat die verskille tussen die Sinoptiese evangelies steeds nog nie bevredigend verklaar word nie en dat die wins van dié teorie ook in die tweebronne-hipotese geleë is. Vgl ook H Conzelmann en A Lindemann, *Arbeitsbuch zum Neuen Testament*. Tübingen: Mohr 1977, 53.
56. Met E Güttgemanns, "Generatieve Poetik. Was ist das?", in H Fischer, *Sprachwissen für Theologen*, Hamburg: Furche Verlag 1974, 97-113, aangehaal en bespreek deur W S Vorster, 'n *Ou Boek in 'n nuwe wêreld*, 16, se sg "her-kodering van tekste"-benadering, lyk my, is daar ernstige probleme. Güttgemanns werk geheel en al onafhanklik van die tradisionele hermeneutiese uitgangspunte. E V McKnight, *Meaning in texts*, 311, is op sy beurt van mening dat narratiewe strukturalisme 'n bydrae kan lewer ten opsigte van die nuwe-Hermeneutiese besinning wat teruggaan op die "latere" Heidegger se beklemtoning van die "Dasein" wat in taal tot uitdrukking kom. McKnight sê: "When the movement of Heidegger toward the emphasis on language is considered, structuralism continues to help." D O Via het in sy werke ook in dié rigting begin dink en dit blyk beloftevol te wees.
57. "Matthean studies since Joachim Rohde", in *Hey J* 16 (1975), 388.
58. Vir 'n oorsig van die sienswyses, sien J D Kingsbury, "The title 'Son of God' in Matthew's gospel", in *BTB* 5 (1975), 3 e v, asook sy *Matthew: Structure, christology, kingdom*, Philadelphia: Fortress 1975, 41 v.
59. *Die literarische Kunst im Matthäus-Evangelium*, Stuttgart: Katholische Bible Werk Verlag, s a.
60. Sien sy "The drama of Matthew's gospel: a reconsideration of its structure and purpose", in *Th D* 24 (1976), 352-358.
61. Sien sy *Towards a definition of the gospel genre*, 64, 94.
62. Sien ook W S Vorster, "Die evangelie volgens Markus", se gebruikmaking daarvan.
63. Daar kan vrugbaar gebruik gemaak word van W Richter, *Exegese als Literaturwissenschaft*, 50-62, se "literarkritische" kriteria en die voorstelle van W de Pater, "Strukturele teksanalise. Enkele achtergronden", 280 v. Sien ook S van Tilborg, "Afscheid van de formgeschiede", 7 v.
64. Vergelyk F C Bauer se *Tendenzkritik* met die Bybels-teologiese uitgangspunte van James Barr, *Old and new in interpretation. A study of the two testaments*, Londen: SCM Press 1966, 152 3 v.
65. "Structural analysis: Is it done with mirrors?", 171.

66. A G van Aarde, 'Betekenis' en 'gebruik' in die makarismereeks (Matt 5:3-10), vir publikasie in die *HTS*. In dié artikel het ek enkele inleidende opmerkinge oor die verhouding tussen die historiese ondersoek en die Suid-Afrikaanse strukturalistiese benadering gemaak.
67. *Exegese als Literaturwissenschaft*, 189.